

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE
CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

NATO, între certitudini și așteptări

Autori: dr.Nicolae Dolghin
Mihai Dinu
Vasile Popa

CUPRINS

1. REALITĂȚI ȘI DETERMINĂRI ALE PROCESULUI DE REMODELARE A NATO	4
1.1. Mediul de securitate la începutul secolului XXI. Riscuri, amenințări, provocări	4
1.2. Alianța și gestionarea securității regionale și globale	5
2. VIITORUL CONLUCRĂRII NATO CU PRINCIPALELE ORGANIZAȚII INTERNAȚIONALE	9
2.1. Relațiile NATO - ONU	9
2.2. Raporturile NATO - UE	10
2.3. Relațiile NATO - OSCE	11
3. PERSPECTIVA RAPORTURILOR ALIANȚEI CU STATE IMPORTANTE DIN PROXIMITATEA SPAȚIULUI EURO-ATLANTIC	12
3.1. Relațiile NATO cu Federația Rusă	12
3.2. Raporturile NATO cu Ucraina	14
3.3. NATO și statele din Bazinul Mării Negre, Caucaz și Asia Centrală	16
3.4. Dialogul mediteranean	17
4. NATO DUPĂ SUMMIT-UL DE LA ISTANBUL	20
4.1. Continuarea politicii ușilor deschise	20
4.2. Accelerarea reformelor în statele partenere	22
5. ROMÂNIA - DUPĂ 2 APRILIE 2004	25
BIBLIOGRAFIE	28

Modelată pentru realități politico-militare care au început să se modifice în ultimul deceniu al secolului trecut, Organizația Atlanticului de Nord a fost pusă în fața unor provocări noi. Pentru a-și demonstra credibilitatea și atașamentul față de valorile pe care le-a apărât de la înființare, dar și pentru a gestiona eficient noile riscuri și amenințări specifice perioadei post Război Rece, NATO a inițiat un profund proces de adaptare la noile condiții.

Primele măsuri au vizat dezamorsarea situației militare pe continentul european. Au urmat, ulterior, măsuri mult mai profunde, vizând întărirea stabilității și securității pe termen îndelungat: promovarea de noi membri, dispuși la îndeplinirea unor responsabilități corespunzătoare, și lansarea politicii ușilor deschise, asumarea de misiuni noi, vizând îndeosebi stabilizarea unor situații conflictuale ce amenințau securitatea, și, în sfârșit, depășirea limitelor spațiale așa cum erau ele definite în Tratatul de la Washington. Concomitent, s-au dezvoltat parteneriatele cu actori din zonele limitrofe, ceea ce contribuie decisiv la diseminarea valorilor în jurul cărora s-a coagulat alianța. Parteneriatele se amplifică în continuare, constituind, totodată, un model de relații între state dinafara NATO.

După studii îndelungate, Organizația Tratatului Atlanticului de Nord a inițiat și derulează ample procese de remodelare a structurilor interne, îndeosebi a celor militare, pentru a oferi consistență, coerență și perspectivă în gestionarea viitoarelor situații. Astfel, ea se transformă treptat în actor politic major al lumii viitoare, tot mai interdependente și mai doritoare de pace.

1. REALITĂȚI ȘI DETERMINĂRI ALE PROCESULUI DE REMODELARE A NATO

1.1. Mediul de securitate la începutul secolului XXI. Riscuri, amenințări, provocări

Tendința ce caracterizează cel mai bine începutul secolului XXI este aceea de transformare. Lumea se schimbă, supusă modificărilor impuse de fenomenul globalizării, fenomen caracterizat de multidimensionalitate, la nivel economic, politic, militar, social și cultural. Globalizarea însăși este supusă unor procese câteodată contradictorii: de la desființarea oricărui tip de bariere la protecționism îngust ori fundamentalisme. Urmând aceeași tendință, amenințările și provocările din acest început de secol XXI au căpătat un caracter global, celor clasice adăugându-li-se noi valențe, apărând chiar amenințări și provocări, cum ar fi proliferarea armelor de distrugere în masă și terorismul, cu un pregnant caracter transnațional. Au loc violențe motivate de neînțelegeri etnice și religioase, aceasta nefiind o problemă nouă, dar care, astăzi, capătă o nouă dimensiune, prin asocierea cu prăbușirea structurilor economice tradiționale, în același timp cu extinderea economiei globale. La acestea se adaugă, în actualele modele de autoritate politică, majore disfuncționalități, generate de răspândirea tehnologiilor informaționale. Asemenea violențe se pot extinde facil peste granițele unui stat, iar printre consecințe se pot afla și afluxurile masive de refugiați.

Date fiind caracteristicile acestui mediu, revin în actualitate strategiile preventive credibile, care necesită noi standarde de securitate, în cadrul unor sisteme de securitate capabile să furnizeze avertismente din timp și să dispună de capacitate și disponibilitate ridicate la nivel național și internațional. Succesul în a furniza nivelul dorit de securitate depinde în mod critic de o paletă largă de actori: alianțe, coaliții, guverne, instituții multilaterale și multinaționale, ONG-uri, a căror

activitate nu trebuie să fie atât globală, cât colectivă. S-a demonstrat că acțiunile colective răspund cel mai bine unei multitudini de obstacole.

Deci, putem afirma că singura modalitate de a răspunde prompt noilor amenințări ce se manifestă la început de secol XXI este concentrarea pe realizarea unor mecanisme funcționale de securitate interne și internaționale.

1.2. Alianța și gestionarea securității regionale și globale

1.2.1. Noile concepte doctrinar-strategice. La Praga, statele Alianței au adoptat noi concepte doctrinar strategice, precum: **Conceptul strategic al NATO**, rezultat al raportării Noului Concept Strategic, lansat la Washington, în 1999, la noile riscuri și amenințări din mediul de securitate; **conceptul de apărare împotriva terorismului; noile structuri de comandă; noua structură de forțe a NATO; Forța de Răspuns a NATO (NRF); Angajamentul de la Praga privind Capabilitățile (PCC); specializarea de rol** etc.

Conceptul Strategic al NATO de la Praga semnifică o reconfigurare a însăși filosofiei Alianței, prin reproiectarea unor noi structuri de forțe moderne, mobile, foarte bine echipate și dotate, ce pot fi susținute din punct de vedere al resurselor, care pot acționa oriunde este nevoie, în afara granițelor naționale, precum și foarte bine pregătite să răspundă la întregul spectru de misiuni și scenarii anticipate.

Apărarea împotriva terorismului are în vedere crearea capabilităților necesare luptei cu acest flagel, sub diferite forme - antiterorism, contraterorism și operațiuni de management al consecințelor terorismului - în limitele capabilităților puse la dispoziție pentru celelalte misiuni cu caracter militar și în coordonare și cooperare cu autoritățile civile competente.

Noile structuri de comandă este un concept strategic ce denumește structuri de comandament mai puține (două comandamente strategice și unul

operațional), mai simple și mai eficiente, mai eficace și mai ușor de desfășurat și de a răspunde necesităților operaționale pentru întreaga gamă de misiuni ale Alianței.

Noua structură de forțe a NATO cuprinde forțe dislocabile cu capacitate de acțiune ridicată și forțe cu capacitate de acțiune mai redusă, în special unități de sprijin de luptă și de sprijin logistic pe care aceste comandamente le vor comanda în operații.

Forța de Răspuns a NATO este o structură constituită, prin participarea statelor membre cu forțe de acțiune rapidă adecvate, în vederea îndeplinirii unor misiuni imediate rezultate din proliferarea riscurilor și amenințărilor, îndeosebi a celor asimetrice, pentru acoperirea noilor vulnerabilități din spațiul euro-atlantic (SEA).

Angajamentul de la Praga privind Capabilitățile definește voința statelor aliate de a-și îmbunătăți capacitățile proprii în domenii esențiale pentru operațiunile militare, cum sunt: mijloacele de transport strategic, aerian și maritim, și supravegherea aer-sol.

Specializarea de rol este o inițiativă lansată ca parte a PCC, ce incumbă o nouă formă de cooperare în cadrul Alianței, cea a rolurilor, înfăptuită pornind de la aptitudinile și posibilitățile reale ale fiecărui membru.

Racordarea acestor concepte strategice la o problematică complexă, permanentă și cu bătaie foarte lungă face ca rezistența și aplicabilitatea lor în timp să fie considerabile.

1.2.2. Rolul și misiunile Alianței. În noile condiții ale mediului strategic securitate, NATO îndeplinește **rolul** de organizație politico-militară de securitate și apărare colectivă, care contribuie la pacea și stabilitatea spațiului euro-atlantic și a celui global, prin acțiuni militare și alte acțiuni de management al crizelor, în nume propriu sau sub egida ONU, ori în colaborare cu alte organisme internaționale de securitate.

Noua Alianță are următoarele **misii**:

- de securitate - participarea la întregul spectru de operații NATO (art.5 și non-art.5, cu NRF, infrastructură și sprijinul națiunii gazdă (HNS), la PCC; participarea la operații de sprijin al păcii, umanitare și operații postconflict;
- de consultare - asupra tuturor problemelor ce afectează interesele vitale ale statelor membre, în cazul evenimentelor ce reprezintă un risc la adresa securității proprii, și coordonarea eforturilor în domeniile de interes comun;
- de descurajare și apărare - contra oricărui pericol de agresiune vizând un stat membru;
- de întărire a securității și stabilității regiunii euro-atlantice - prin gestionarea crizelor și activități PpP;
- de încurajare a dezvoltării relațiilor internaționale pașnice și prietenești și susținere a instituțiilor democratice.

Evantaiul lor mai larg și importanța mult mai mare așează organizația pe un nou palier de responsabilitate, ce o detașează net de orice altă instituție internațională de securitate.

1.2.3. Valențele globale de securitate ale NATO. Organizația euro-atlantică, comunitate care va include, din 2004, un număr de 26 de state, unite prin hotărârea de a-și menține securitatea prin garanții comune și prin relații stabile cu alte țări, este, azi, iar în viitor va fi și mai mult, un actor de primă mărime al spațiului global de securitate.

Este tot mai evident că NATO se constituie, pe zi ce trece, într-un generator de securitate cu valențe globale. Stabilitatea din zona euro-atlantică își extinde aria de influență asupra celorlalte spații strategice, cuprinse adesea de tensiuni și conflicte numeroase, situații de criză, pericolul escaladării nucleare, al diseminării armelor de nimicire în masă, iar aplicarea prevederilor Conceptului Strategic al NATO de la Praga extinde aria de acțiune a Alianței, și cu aceasta securitatea, la alte spații.

Valențele globale de securitate ale NATO sunt date, în principal, de:

- locul și rolul esențial în noua structură globală de securitate;
- amploarea spațială și demografică;
- conceptul strategic și misiunile adoptate la Praga;
- remodelarea sa ca instituție de securitate prin cooperare;
- capacitatea reală de obținere și menținere a echilibrului mondial;
- extinderea competențelor și mecanismelor de securitate comunitare;
- sporirea capacității de proiecție planetară a forțelor, a celei operaționale, logistice și de susținere în teatru;
- lupta sa cu terorismul internațional și proliferarea ANM;
- redefinirea relațiilor cu Federația Rusă;
- întâietatea tehnică și tehnologică militară;
- implicarea fermă în revoluția în problemele militare (RMA);
- uriașul său potențial investițional;
- adaptarea perfectă la evoluțiile mediului de securitate;
- transformarea în organizație adaptabilă;
- adecvarea deplină a răspunsurilor sale la noile amenințări;
- noul sistem de relații al Alianței;
- atragerea partenerilor la acțiuni în sprijinul păcii;
- afirmarea ca furnizor de expertiză în domeniul securității;
- continuarea politicii ușilor deschise.

Deducem din multitudinea posibilităților de care dispune Alianța la începutul acestui mileniu că are capacitatea reală de a-și aduce, în viitor, contribuția la edificarea păcii și securității internaționale și la restabilirea acestora, în caz de nevoie, oriunde în lume. Dovedind în continuare realism și pragmatism politic, mobilitate și flexibilitate, NATO va avea, în viața internațională, un rol de factor de echilibru și cooperare, de stabilitate, un aport substanțial la securitatea globală.

2. VIITORUL CONLUCRĂRII NATO CU PRINCIPALELE ORGANIZAȚII INTERNAȚIONALE

2.1. Relațiile NATO - ONU

Odată cu trecerea în secolul XXI, NATO și ONU au devenit parteneri în inițiativa de construire a securității la nivel global.

Potențialul acestei relații este imens, scopul ambelor constând în a promova pacea și securitatea, a încuraja relațiile de prietenie între state, prin cooperare, și, nu în ultimul rând, a acționa, atunci când este necesar, ca răspuns la provocările aduse la adresa păcii și securității mondiale.

De la sfârșitul Războiului Rece au existat schimbări majore ce au făcut posibilă o cooperare NATO – ONU din ce în ce mai strânsă. Cooperarea din Bosnia, Kosovo a avut rezultate remarcabile. Probabil că, în viitor, va fi continuată în Afghanistan și Irak.

Însă, transformările mediului de securitate internațional sunt de câțiva ani caracterizate de o dinamică ce a făcut ca unele aspecte ale relației să se modifice. Dacă până de curând colaborarea NATO – ONU se desfășura cunoscându-se faptul că ONU este o organizație internațională, iar NATO una mai degrabă regională, în ultimii ani, datorită transformărilor petrecute în interiorul Alianței, NATO tinde să capete un caracter global, ceea ce face ca relația cu ONU să fie privită într-o nouă perspectivă. Prin afirmarea implicării sale în lupta împotriva terorismului oriunde va fi necesar, NATO a devenit o organizație globală. Dar Carta ONU oferă organizației mondiale competențe în acest domeniu, stabilește cadrul și mecanismele de adoptare a deciziei, care nu întotdeauna sunt cele dorite de NATO, unde ritmul de adoptare a deciziei este mai rapid.

2.2. Raporturile NATO - UE

Declarația comună asupra Apărării Europene (1998, St. Malo, Franța) afirma că: Uniunea trebuie să aibă capacitatea de a acționa autonom, susținută de o credibilă forță militară, mijloacele de decizie în privința acestora și pregătirea să o facă, pentru a fi gata să răspundă crizelor internaționale. Termenul „autonom” s-a dovedit a fi un element caracterizat întrucâtva de obscuritate în ceea ce privea rolul UE în raport cu NATO, permițând astfel să poată fi interpretat ca diviziune, la nivel politic/diplomatic, între statele europene și cele atlantice. Al 3-lea paragraf al aceleiași declarații afirmă, însă, că rolul UE este de a acționa acolo unde alianța (NATO) nu este angajată ca un întreg.

Astăzi, când 11 state membre UE sunt membri NATO, una din provocările majore de actualitate este gestionarea relațiilor NATO-UE. Bazele cooperării NATO-UE sunt acordurile încheiate între cele două organizații în 2002 și 2003, având ca obiect accesul UE la planificarea operațională NATO, adaptarea sistemului de planificare a apărării, astfel încât să includă forțe disponibile pentru operații UE (este deja un fapt cunoscut că se dorește creșterea rolului UE în derularea inițiativelor de gestionare a conflictului, cu luarea în calcul a disponibilității în teatrul de operații a unor trupe sub comandă UE) .

În ceea ce privește coordonarea rolului celor două organizații în gestionarea conflictului, la summit-ul de la Copenhaga, a fost semnat acordul conform căruia UE poate folosi mijloace NATO, având acces la informații și coordonarea planificării operațiilor din partea NATO. Astfel, SHAPE va acționa ca un organism de coordonare între NATO și UE, cu un adjunct al comandantului (DSACEUR), care va fi și comandant al forțelor UE.

În teatru, cele două organizații conlucrează încă din anul 2001, în efortul de a pune capăt conflictului din FYROM. De altfel, la 31 martie 2003, misiunea NATO din această țară a fost încredințată UE.

Există, însă, și probleme ce rămân a fi rezolvate în viitorul cât mai apropiat, cum ar fi: nevoia de a stabili un set de norme în ceea ce privește situațiile în care se

poate trece la acțiune, buna cooperare UE-NATO depinzând și de necesitatea de a se evita situații duplicate (avem în vedere aici faptul că UE își mărește aria de acțiune, devenind mult mai implicată internațional).

Tendința în relațiile NATO-UE va fi, și în viitor, de bună cooperare, în ciuda dezacordurilor, de altfel normale într-o civilizație democratică, dezacorduri ce rezidă mai degrabă în diferența abordărilor și modalitățile de răspuns la diferite situații, și nu în aceea a valorilor, care sunt comune.

Cooperarea NATO cu UE are toate premisele de se dezvolta, celor două organizații fiindu-le comune nu numai valorile după care se ghidează în acțiune, ci și interesele de securitate globală și economice. Abilitatea de a-și atinge împreună aceste scopuri depinde de voința Europei de a-și asuma responsabilități sporite și de aceea a SUA de a împărți comanda și viziunea ambelor, pentru a forma un parteneriat mult mai ambițios decât cel actual.

2.3. Relațiile NATO - OSCE

Una din caracteristicile perioadei post Război Rece în ceea ce privește cooperarea internațională, fiind chiar un model în acest domeniu, este dezvoltarea unei apropiate relații de cooperare între NATO și OSCE.

Încă din 1996, NATO și OSCE s-au angajat într-o continuă dezvoltare a proceselor de interacțiune politică și cooperare, fapt ce s-a materializat și în contactele frecvente dintre oficialii celor două organizații.

Concretizarea practică a bunei cooperări dintre cele două organizații a avut rezultate remarcabile în teren. Astfel a putut fi realizată acțiunea comună de monitorizare și implementare a sancțiunilor și de verificare a controlului armelor în Balcani. Forța de implementare NATO (IFOR) și Forța de stabilizare (SFOR) au furnizat sprijinul necesar pentru operațiile din teren ale OSCE în Bosnia și Herțegovina: asigurarea securității personalului OSCE, asigurarea de asistență umană și materială la pregătirea alegerilor.

Cooperarea a fost foarte strânsă în Kosovo. În timpul Misiunii de verificare din Kosovo a OSCE (oct. 1998-mart. 1999) inspectorii OSCE au acționat în comun cu verificarea aeriană NATO. O forță de extragere NATO în FYROM a fost stabilită în paralel cu stabilirea inspectorilor OSCE în Kosovo. Misiunea OSCE din Kosovo menține legături strânse cu KFOR, care este mandată să furnizeze un mediu sigur pentru activitățile comunității internaționale din Kosovo. Există de asemenea un obișnuit schimb de informații privind implementarea încrederii – și securității – între Secretariatul OSCE și Secția de coordonare, verificare și implementare a secretariatului NATO.

3. PERSPECTIVA RAPORTURILOR ALIANȚEI CU STATE IMPORTANTE DIN PROXIMITATEA SPAȚIULUI EURO-ATLANTIC

3.1. Relațiile NATO cu Federația Rusă

Adaptată riscurilor și amenințărilor începutului de mileniu, crizelor interne statale și procesului amplu al mondializării, formula de parteneriat adoptată la Roma în relațiile Alianței cu Federația Rusă realizează un model de cooperare viabil, pentru o Europă liberă și unificată, o reconfigurare benefică a echilibrelor geostrategice.

Summit-ul de la Praga acordă noului Consiliu NATO-Rusia un rol deosebit în intensificarea cooperării din spațiul managementului crizelor regionale, al operațiilor de peacekeeping, al luptei cu terorismul, al reformei apărării (intensificarea cooperării în adaptarea forțelor militare pentru realizarea securității forțelor și obiectivelor din teatru), al interoperabilității aliaților cu sistemele rusești pentru apărarea cu rachete în teatru, al urgențelor civile și neproliferării armelor de nimicire în masă.

Relația prezentă a Alianței cu Federația Rusă este văzută ca o legătură reciproc utilă, care proiectează mult mai departe spre Est securitatea și stabilitatea,

democrația, anulând orice formă de ostilitate între cele două părți. NATO nu mai este percepută de Moscova ca un opozant al dezvoltării democratice a Rusiei, ci ca un partener strategic de securitate, stabilitate, cooperare, prosperitate și libertate.

Cooperarea în problemele bugetelor și programelor de dezvoltare a infrastructurii este semnificativă pentru substanța acestui parteneriat deosebit de important pentru stabilitatea și securitatea euro-atlantică. Un parteneriat fondat pe conceptul nou de securitate prin cooperare, puternic, stabil și de durată, care implică recunoașterea faptului că Rusia are un rol unic în securitatea spațiului aliat, cea continentală și globală.

Abordând perspectivele raporturilor Alianței cu Federația Rusă, înalți oficiali ai organizației recunosc Consiliului NATO-Rusia rolul de fundament al unui nou nivel de cooperare pentru abordarea amenințărilor secolului XXI la adresa securității, prosperității și păcii comune, precum terorismul internațional, al unei noi structuri care să permită decizii și acțiuni comune spre a face față acestor provocări. Prin noua formulă, NATO își demonstrează abilitatea de a se adapta mediului de securitate în schimbare, în timp ce continuă să-și îndeplinească rolul său vital, de garant al securității în Europa și de principală platformă multilaterală pentru relațiile transatlantice.

Noua calitate a legăturilor dintre Federația Rusă și Alianță a fost reiterată la întrunirea din 13 mai 2003, de la Moscova, a Consiliului NATO-Rusia, care a introdus pe agenda de lucru un element cardinal al programului de cooperare - realizarea în comun a unui sistem de apărare antirachetă, pentru care cele 19 state din NATO s-au declarat de acord să finanțeze acest proiect strategic.

Reuniunea Consiliului NATO-Rusia din 4 decembrie 2003 a marcat o lărgire a dialogului politic asupra unui evantai de probleme de securitate importante ale regiunii euro-atlantice, ca și asupra crizelor care apar, intensificarea cooperării în domeniul reformei apărării și al menținerii păcii, al urgențelor civile, al problemelor nucleare, dezvoltarea interoperabilității între forțele NATO și ale Rusiei, elaborarea unui concept experimental pentru operații de apărare contra rachetelor din teatru (TMD) și organizarea unui exercițiu conex de comandament

la începutul lui 2004. Rusia este pregătită să coopereze cu NATO în operațiunile de menținere a păcii din Afghanistan, prin sprijin logistic și de informații, iar la nevoie să ofere sprijin pentru operațiunile de căutare-salvare din regiunea de graniță afghano-tadjică.

Unitatea continentului, la care se lucrează intens azi, pe plan politic și diplomatic, își sporește șansele de realizare, prin întărirea climatului de încredere și colaborare reciprocă dintre NATO și Rusia, într-un spațiu economic comun și un spațiu unic de securitate.

Este și inevitabil ca spațiul euro-atlantic să se armonizeze mai strâns cu cel eurasiatic, ce dobândește, în viziunea geostrategilor și politologilor, un rol tot mai important pe arena economică, politică și militară internațională, iar relația NATO cu Rusia să semnifice raporturi de responsabilitate care transcend granițele regionale și continentale, când sunt vizate securitatea și aranjamentele în favoarea acesteia.

3.2. Raporturile NATO cu Ucraina

Considerente geostrategice majore, cum este și acela că Ucraina reprezintă, în spațiul sud-est european, un al doilea actor important ca mărime pentru comunitatea euro-atlantică, au stat la baza semnării, la Madrid, în 1997, a Cartei cu privire la un Parteneriat distinctiv între NATO și Ucraina.

Bogatul inventar de acțiuni de cooperare care au urmat, activitatea intensă din cadrul Grupului Comun NATO-Ucraina pentru Situații de Urgență, consultările cu NATO în contextul Conferinței Directorilor responsabili cu armamentele la nivel național, participarea la constituirea unor unități multinaționale de menținere a păcii în Bosnia-Herțegovina și Kosovo, toate demonstrează însemnătatea acordată de statul ucrainean relației sale cu NATO și UE.

După 11 septembrie 2001, Ucraina a fost prima țară parteneră care și-a exprimat susținerea la invocarea art.5 al Tratatului de la Washington. Ea și-a deschis spațiul aerian avioanelor țărilor Alianței participante la campania aeriană

din Afghanistan. În iulie 2002 a semnat un memorandum asupra susținerii țării-gazdă, ce definește modalitățile de utilizare a capacităților ucrainene în caz de exerciții și operații cu NATO și a purtat negocieri cu NATO în domeniul transportului strategic. Totuși, SUA au sistat ajutorul față de Ucraina, pe motiv că aceasta a vândut arme și a transferat tehnologii către Irak.

După Praga, NATO își consolidează relațiile cu Ucraina, realizând o nouă calitate a cooperării cu aceasta, prin implementarea Planului de Acțiune NATO-Ucraina, adoptat la summit. Documentul intensifică consultarea și cooperarea la nivel politic, economic, militar și de apărare, ce sunt sprijinite, din 2003, de planurile-țintă anuale care includ măsuri specifice pentru acțiunile ucrainene și acțiunile comune NATO-Ucraina.

Apelând la mecanismele existente ale Comisiei NATO-Ucraina și ale PpP, Ucraina a făcut eforturi pentru implementarea obiectivelor din Planul de acțiune. De cealaltă parte, statele membre NATO au dat un sprijin nemijlocit reformelor armatei ucrainene, asigurând asistență și împărțând propriile experiențe și puncte de vedere.

Este cunoscut angajamentul luat de Ucraina privind implementarea tuturor reformelor necesare pentru atingerea obiectivului strategic de integrare euro-atlantică.

Din rațiuni geopolitice și geostrategice la care am făcut referire mai înainte, Ucraina este încurajată de aliați să continue procesul de reformă, cu scopul de a întări democrația, supremația legii, drepturile omului și economia de piață.

În cadrul Parteneriatului Intensificat Distinctiv NATO-Ucraina, transparența și încrederea dintre cei doi actori internaționali s-au consolidat, deși aliații și-au arătat, la Praga, preocuparea pentru autorizarea de către Ucraina a transferului de sisteme de arme către Irak. Alianța consideră că procesul reformelor în această țară va fi îndelungat. Întrucât dialogul continuă, în ciuda tuturor problemelor, Parteneriatul celor două entități are perspective bune, iar posibilitatea aderării Ucrainei la Alianță pare, dacă între timp nu intervin elemente noi în politica Kievului, mult mai apropiată. Se conturează, astfel, pentru viitor, proiecția unui

nou sistem de securitate europeană, a unei Europe unificate, de la Atlantic la Azov, iar prin parteneriatul cu Rusia, până la Ural.

Faptul că o Ucraină stabilă și democratică se învecinează cu Rusia și zona Caucazului o poate transforma într-un real factor de stabilitate regională, la estul Spațiului Euro-Atlantic, într-un model de dezvoltare pașnică pentru Asia de Sud-Vest, zonă cu turbulențe etnice și religioase puternice, cu conflicte latente sau la vedere.

3.3. NATO și statele din Bazinul Mării Negre, Caucaz și Asia Centrală

Relațiile Alianței Nord-Atlantice cu Azerbaidjan, Georgia, Armenia, Turkmenistan, Kazahstan, Uzbekistan, Kirghizstan și Tadjikistan capătă o importanță remarcabilă, mai ales acum, când statele respective se află “la noua graniță a «noului NATO» de după momentul Praga”¹ și pe noua axă geopolitică Marea Caspică-Marea Neagră-Marea Mediterană, datorită potențialului uriaș de energie al regiunii, a accesului la sursele energetice din zona caspică.

În viziune securitară post-pragheză, grupul acestor state ex-sovietice formează componente periferice ale Spațiului Euro-Atlantic. „O creștere a atenției față de strategia generală de securitate în regiunea Mării Caspice și a Caucazului”² este parte a demersului de asigurare a securității energetice a lumii. Țările NATO și, mai ales, SUA au înțeles acest lucru și își sporesc tot mai mult prezența politică, economică și militară în această parte a Caucazului de Sud și Asiei Centrale.

La celălalt capăt al relației, înseși statele în cauză sunt interesate să se apropie rapid de Alianță, securizându-și propriul drum spre independență, întărindu-și legăturile cu Statele Unite și aliații europeni ai acestora, de Alianță.

---

¹ Dr.MUREȘAN Liviu, *Noua axă geopolitică Marea Caspică-Marea Neagră-Marea Mediterană. Energie și securitate - oportunități și sfidări pentru România*, în volumul “Integrarea euroatlantică. Priorități post-Praga”, Editura AISM, București, 2002, p. 106.

² Ibidem, p.106.

NATO pare și mai mult interesat de soarta Georgiei, după înlăturarea de la putere a președintelui Șevarnadze, de Azerbaidjan și Armenia, care evidențiază stări de tensiune, factori de risc și violență, dar și de blocare a procesului de democratizare și integrare economică.

Îngrijorările Alianței Nord-Atlantice și mai ales ale unor state membre, ca SUA, față de viitorul securității regionale sunt generate, chiar nedeclarat, de politica economică moscovită integraționistă, mai ales că patru republici din Asia Centrală - Tadjikistan, Kazahstan, Kirghizstan și Uzbekistan - folosesc oportunitățile asiatice, ruse sau chineze.

Cooperarea SUA cu Georgia, Azerbaidjan și Turcia în Caucaz și antrenarea Asiei Centrale în circuitul economiei mondiale sunt elemente ce conduc spre noi structuri și alianțe politico-economice și militare.

Scopurile acestei politici sunt de fortificare indirectă a însăși prezenței NATO în regiune și de a încerca evitarea gravelor crize care plutesc încă la orizont.

După primirea efectivă a României în NATO, regiunea caucaziană se apropie simțitor de cea euro-atlantică, iar țara noastră va avea un rol important în soluționarea problemelor de securitate ale spațiului Mării Negre, în general, și ale Transcaucaziei, în special, în contextul orientării Alianței cu prioritate către misiunile non-articol 5 și cooperarea cu partenerii, în cadrul EAPC și PpP Operațional.

Tema raporturilor cu statele central-asiatice și caucaziene este, așadar, din ce în ce mai importantă pentru NATO și motivată economic și militar. Adoptarea noului model de securitate, conținut în sintagma “securitate pentru Europa”, ce înlocuiește vechiul model al “securității și stabilității în Europa”, sporește, în acest mileniu, atenția aliaților pentru respectiva zonă, consolidând securitatea și stabilitatea acesteia, deschiderea sa către sistemul economic mondial, colaborarea și cooperarea regională și globală.

3.4. Dialogul mediteranean

Modalitate de promovare a politicilor și obiectivelor Alianței, a încrederii și înțelegerii mutuale, stabilității și securității în regiunea mediteraneană, Dialogul are ca trăsătură esențială nediscriminarea, ce reprezintă cheia succesului dezvoltării sale stabile și subsecvente³.

Prin Grupul de Cooperare Mediteranean (MCG), constituit la Madrid, aliații fac schimb de opinii cu statele Dialogului asupra securității în zona mediteraneană, a dimensiunilor cooperării politice și practice.

După Madrid, lucrările Dialogului sunt organizate pe baza unui Program de lucru anual, cuprinzând activități de cooperare în domeniile securității și apărării, informațiilor, planificării urgențelor civile și științei, completat de alte inițiative internaționale, desfășurate sub egida UE și OSCE.

Calitativ, evoluția din acest început de mileniu a Dialogului este marcată ferm de noua etapă, superioară, a devenirii sale, proiectată de momentul Praga 2002, când reprezentanții permanenți ai NATO și ambasadorii țărilor Dialogului Mediteranean au discutat și convenit să îmbunătățească, pe mai departe, dimensiunile politice și practice ale acestuia.

Perspectiva pragmatică deschisă de respectivele decizii aliate îmbogățește și face mult mai cuprinzător Programul de lucru al Dialogului Mediteranean. Cercetătorul constată o multiplicare benefică a activităților practice și un cadru solid de sporire a încrederii prin cooperare, de la conferințele la nivel de ambasadori la conferințe și seminarii internaționale, de la contactele bilaterale pe linia planificării urgențelor civile la colaborarea științifică și de mediu, managementul crizei, politica și strategia apărării, problema armelor mici și ușoare, acțiunile umanitare legate de minele antipersonal, proliferarea armelor NBC, terorism și activități militare.

Țările Dialogului au posibilitatea, acum, ca, prin programul militar al acestuia, să fie prezente la activitățile preliminare ale exercițiilor NATO-PpP, în vederea unei posibile participări la anumite exerciții.

---

³ NATO Issues: Mediterranean Dialogue, <http://www.nato.int/med-dial/summary.htm>

Dimensiunea militară a inițiativei mediteranene, care, în viitorul apropiat, se va intensifica și mai mult, a căpătat, în doar câțiva ani de la momentul lansării, la reuniunea NATO de la Sintra, din 1997, o dezvoltare remarcabilă, centrându-se pe activități educaționale și de training oferite anual partenerilor: asistarea la exerciții militare, participarea la seminarii și workshop-uri, vizite la sediile militare NATO sau ale unor nave ale Alianței în porturi ale statelor mediteranene membre etc., pe activități la nivelul staff-ului militar internațional, al Agenției de Standardizare NATO, al Colegiului pentru Apărare al NATO de la Roma, al Școlii NATO de la Oberammergau, din Germania, sau activități specifice, de care sunt responsabile cele două comandamente strategice, ori sponsorizate la nivel național.

Evaluarea corectă și completă a rezultatelor obținute, întreprinsă periodic de factorii responsabili din Alianță, dar perceptibilă și pentru analistul cu acces limitat la documentele Dialogului, îi evidențiază eficiența sporită, caracterul progresiv și fundamentarea în principiu pe relațiile bilaterale dintre fiecare din țările participante și NATO, în formula 19+1, ca și pe organizarea de întruniri multilaterale, în formula 19+7, elemente ce oferă partenerilor aceeași bază pentru discuții și pentru activități comune.

Ca o concluzie la fel de importantă pentru forța și permanența sa, se reține faptul că Dialogul are valențe consolidante în alăturarea statelor sale la alte demersuri internaționale, de genul celor asumate de procesul Barcelona, procesul de pace din Orientul Mijlociu și de către OSCE.

Analiza mediului strategic de securitate arată că, și în acest mileniu, țările Bazinului mediteranean se vor confrunța cu multiple probleme și amenințări. În aceste condiții, contribuția Dialogului Mediteranean la stabilitatea generală în regiune și în lume este de așteptat să se amplifice, cunoscând - după summit-ul de la Istanbul, când se preconizează implicarea în programul Dialogului a Israelului, Egiptului, Algeriei, Iordaniei, Mauritaniei, Marocului și Tunisiei - noi dimensiuni și activități.

4. NATO DUPĂ SUMMIT-UL DE LA ISTANBUL

4.1. Continuarea politicii ușilor deschise

Potrivit Tratatului de la Washington, Spațiul Euro-Atlantic va cunoaște o reconstrucție continuă, permițând astfel întărirea securității și stabilității continentale și globale. Această “politică a ușilor deschise”, pe care o regăsim analizată în amănunțime în “Studiul asupra extinderii NATO”, făcut public țărilor partenere interesate în 1995, a fost reafirmată, în prealabil, la summit-ul de la Bruxelles, din 1994. Procesul lărgirii se asociază unei tendințe mai largi de integrare, care cuprinde extinderea UE și întărirea OSCE⁴.

Prin extindere, se consolidează Alianța, dar se îmbunătățesc, totodată, și securitatea și stabilitatea tuturor țărilor din zonă și se asigură o încurajare a reformelor democratice, a controlului civil asupra forțelor armate. În același timp, relațiile dintre aliați se transmit ca model viabil de cooperare, consultare și realizare a consensului, iar raporturile de bună vecinătate cunosc o consolidare continuă.

“Ușile deschise” reprezintă o poartă de acces spre un nou prototip al încrederii între state, al integrării și cooperării europene și globale, ce se bazează pe transparența planurilor de apărare și a bugetelor militare, pe grija manifestă față de soarta națiunilor lumii, de dezvoltarea lor liberă de orice constrângere și amenințare.

Reuniunea din vara anului 2003 de la Bruxelles introduce, prin schimbarea principiilor de funcționare a NATO, care permite intervenții dinamice și flexibile în orice zonă a globului, nu doar în perimetrul euro-atlantic, noi condiții de acțiune pentru statele ce doresc să se alăture celor “19”.

Calitatea de stat membru va însemna racordarea la un set mult mai bogat de misiuni, pe cele mai diverse spații de pe glob. Aceasta se traduce printr-o sporire a

---

⁴ **Manualul NATO**, ediția 2001, cap. 3, Deschiderea Alianței, p. 62, Oficiul de Informație și Presă, NATO, Bruxelles, Belgia.

exigențelor față de țările candidate. NATO nu va putea să accepte nici o simplificare în îndeplinirea obiectivelor de interoperabilitate și compatibilitate, cât timp noul aliat va trebui să fie angajat în cele mai dificile operații, potrivit noii concepții de folosire a forței.

Transpusă într-un Plan de acțiune destinat țărilor care doresc să li se alăture, decizia comună de angajare mai hotărâtă a statelor aliate față de procesul de lărgire a Alianței a creat cadrul propice pentru o viziune reînnoită asupra NATO, “un NATO care păstrează puterile trecutului și are misiuni noi, membri noi și noi Parteneriate”⁵.

Evaluări obiective prevăd probabilitatea desfășurării unor jocuri politice, la intersecția unor interese legate de spații strategice importante (Europa Centrală și de Sud-Est, Orientul Mijlociu, Caucazul de Sud, Asia Centrală și de Sud-Est etc.), ce ar putea bloca oricând o extindere în mers. Nu sunt excluse din analize posibilitatea redistribuirii puterii mondiale și reconsiderarea rolului NATO, aspecte care ar da un alt ritm sau curs procesului lărgirii Alianței.

Previzionăm, de asemenea, modificări de esență în dinamica conflictelor prezente și viitoare, o multiplicare a mișcărilor fundamentaliste și teroriste mondiale și o diseminare a armelor NBC, care vor face și mai dificilă evoluția viitoarelor candidate în perimetrul reformelor și angajării democratice.

Este cunoscut că inițiativa creării PpP viza între altele realizarea unui mediu de securitate stabil și pregătirea țărilor partenere pentru aderarea la NATO, reprezentând o adaptare a filosofiei Alianței la noile condiții de după Războiul Rece și o transmitere a acesteia către parteneri. PpP nu a fost însă gândit ca un substitut pentru calitatea de membru al NATO. De aceea, majoritatea țărilor partenere și-au dorit și își doresc să intre în Alianță. Interesant este faptul că între țările partenere se numără state neutre, ca Elveția, Austria, Turkmenistan sau Republica Moldova, care au perceput corect însemnătatea unei inițiative de o asemenea anvergură.

---

⁵ Comunicatul reuniunii la vârf de la Washington, din 24 aprilie 1999, în “Reuniunea la vârf de la Washington, 23-25 aprilie 1999, Ghidul cititorului”, p.13, Oficiul de informare și presă al NATO, Ediție în limba română, Fundația EURISC, România.

Studiile de perspectivă asupra viitorului NATO sunt unanim de acord că aceasta va avea o importanță ridicată în arhitectura de securitate europeană și mondială a noului mileniu. A răspunde unui spectru largit de amenințări, a le preveni constituie cerințe vitale ale extinderii NATO, ale schimbării statutului acesteia de alianță preocupată doar de apărare, în alianță de securitate. Iată de ce accentuăm că lărgirea nu va trena, ci va continua ca proces, până la soluționarea definitivă a opțiunilor proaderare.

Conceptul “ușilor deschise”, la orizontul noului mileniu, pune în operă o sintagmă esențială a procesului, care este “securitatea în evoluție”. Blocajul extinderii ar marca izolarea NATO într-un club închis al statelor membre, ce ar contribui la ruperea punților de comunicare și cooperare largă a Alianței cu statele candidate, iar pe plan mai larg, însăși întreruperea evoluției securității.

În prezent, NATO are legături strânse cu Georgia și cu alte state din zona Caucazului, se preocupă de stabilitatea și securitatea întregii regiuni. Țările respective sunt incluse în Consiliul Parteneriatului Euro-Atlantic (EAPC), pot schimba puncte de vedere și acționa împreună.

Probabil că, după Istanbul, NATO va invita la aderare Macedonia, Croația și Albania, iar într-o etapă de viitor, Georgia și Azerbaidjan.

Graba în desfășurarea procesului lărgirii este contraproductivă și poate, din cauza costurilor ridicate ale aderării, să provoace o destabilizare a economiilor statelor candidate. Constituie motivul pentru care, estimăm, ritmul extinderii va fi ajustat corespunzător posibilităților țărilor interesate și va fi dictat de coerența și consistența politicilor candidaților de realizare a standardelor cerute de compatibilitatea și interoperabilitatea cu structurile NATO, a reformei organismului militar în ansamblu.

4.2. Accelerarea reformelor în statele partenere

Dinamizarea și atașarea politicilor proprii ale statelor partenere la politica europeană și euro-atlantică de securitate, adecvarea acestora la provocările și

politicile de securitate ale viitorului depind, decisiv, de pregătirea clasei politice din acestea, de dinamismul și angajarea sa în activitățile parteneriale, de modernizare și reformă.

După 11 septembrie 2001, efortul integrativ politic și militar al statelor partenere s-a amplificat, pe fondul multiplicării riscurilor și provocărilor terorist-fundamentaliste din Caucaz, al evenimentelor postconflict din Afghanistan și Irak, al tensiunilor și confruntărilor dintre israelieni și palestinieni, al apariției altor zone de conflict, al pericolului proliferării armelor de nimicire în masă.

Analiza economică a acestor state indică faptul că ele vor trebui să facă efortul de a depăși dificultățile tranziției și a întări baza materială a realizării reformelor pe plan militar. În ansamblu, desfășurarea coerentă a procesului general de reformă democratică, dezvoltarea unor politici realiste de creștere economică și a calității vieții, reformarea mai rapidă a sistemului militar, realizarea interoperabilității și compatibilității cu structurile armatelor statelor NATO au menirea de a fi factori decisivi ai integrării în structurile de securitate europene și euro-atlantice.

Este de așteptat ca puterile regionale să apeleze la condiționări și presiuni, să folosească mecanismul pârghiilor economice și politice pentru a influența deciziile statelor partenere, pentru pune stăpânire pe noile frontiere europene, pe accesul la resursele lor de materii prime și energie.

Considerăm că procesul de aliniere la standardele euro-atlantice și europene se poate accelera, dacă se manifestă unitate și coerență în perimetrul strategiei de reformă a armatelor. Îndeplinirea ritmică a obiectivelor de parteneriat asigură intensificarea interoperabilității unităților și capacităților nominalizate pentru operațiuni PpP conduse de NATO (inclusiv unitățile multinaționale) și pentru apărare colectivă, precum și dezvoltarea capacităților necesare unui viitor membru al Alianței.

Restructurarea și modernizarea armatelor, hotărâte de factorii de decizie politică din aceste state, conduc, prin măsurile de transpunere a lor în realitate de către conducerea militară, la restructurarea și operaționalizarea forțelor, în funcție

de resursele alocate, compatibilizarea cu structurile NATO, direcționarea și coordonarea activităților de elaborare a standardelor operaționale și administrative etc.

Este inevitabil ca, în situația în care factorii de decizie la nivel național nu vor percepe corect dimensiunea transformărilor ce ar urma să aibă loc în instituția militară în ansamblul său și nu vor realiza o justă evaluare a costurilor implicate și alocarea resurselor necesare, acestea să eșueze.

Dacă există, și există, state partenere care, obiectiv, nu pot avea un aport militar semnificativ la efortul Alianței, acestea se specializează pe anumite misiuni și activități ce le permit o contribuție apreciabilă la securitatea europeană și euro-atlantică. Importanța lor strategică în concertul țărilor NATO și parteneri nu este mai redusă și ea se poate schimba în timp.

Complexitatea schimbărilor din sistemul militar creează dificultăți numeroase, poate încetini chiar viteza de înlăptuire a reformei. Aici intervine sprijinul amplu al statelor membre, mai ales al acelor cu care există parteneriate strategice privilegiate, datorate unor legături bilaterale tradiționale, poziției geostrategice importante sau rolului de factor stabilizator al statului partener.

Facilități ca ajutorul financiar și logistic, aplicarea unor programe și proiecte comune pe domenii prioritare ale reformei, transferul de armamente și tehnologii aferente etc. permit o derulare mai rapidă a pregătirii integrării în structurile europene și euro-atlantice.

Efortul propriu, cumulat cu sprijinul multilateral acordat de statele NATO, elimină treptat incompatibilitățile, asigurând o configurație structurală și un nivel operațional tot mai adecvat îndeplinirii unor misiuni în comun la standardele Alianței.

Apropierea cu pași mai mari de NATO este stimulată de faptul că, pe baza noului Concept Strategic, Alianța privește cu un plus de grijă la dimensiunea operațională a cooperării militare cu partenerii, în cadrul PpP operațional, și sprijină statele partenere din Europa Centrală și de Sud-Est să-și stabilească cele

mai potrivite capacități de participare la acțiuni comune și să asigure efective pentru formațiuni multinaționale regionale.

Transpunând concepția post-Praga privind capabilitățile, statele partenere se instruiesc pentru anumite genuri de misiuni, ceea ce le face să evolueze la un nivel ridicat de performanță acțională.

Apreciem că ar fi contraproductiv ca accelerarea reformei să afecteze flexibilitatea și modularitatea structurilor, calitatea instruirii, să ignore caracterul asimetric al confruntărilor viitoare, filozofia războiului bazat pe rețea.

Dezvoltarea reformei potrivit noilor concepte și orientări strategice ale războiului viitorului este un demers productiv, necesar, căruia țările partenere trebuie să-i acorde cea mai mare atenție. Structurarea forței în această viziune va fi multiplicatoare de putere și adecvată acțiunilor aliate.

În viitor, principalele state membre ale Alianței vor stabili parteneriate strategice cu state-actori din Orientul Apropiat și parteneriate speciale cu unele state arabe, iar NATO își va extinde spectrul de acțiune asupra unor zone extracontinentale, inclusiv Asia Centrală, prin acorduri speciale cu unele state din zonă (Uzbekistan, Kirghizstan), ceea ce ar face trecerea de la statutul de factor de putere continental la cel de factor de putere global.

5. ROMÂNIA - DUPĂ 2 APRILIE 2004

Alăturarea României la comunitatea statelor care alcătuiesc NATO va însemna includerea ei în toate procesele, mecanismele și deciziile din interiorul alianței. Acest nou statut îi va oferi un nivel ridicat de securitate și șanse pentru derularea progresivă a strategiilor de modernizare profundă a societății românești, dar și responsabilități care vor solicita aptitudinile fiecărui membru al său. Va fi o

demonstrație a adevăratei sale măsuri, a potențialului său stabilizator, generator de securitate regională și continentală.

Din punct de vedere politic, România se prezintă cu suportul cvasiunanim al societății pentru integrarea euroatlantică. Sistemul politic românesc constituit pe baza normelor democratice împărtășite de întreaga comunitate a statelor occidentale, a unor instituții consolidate și unui exercițiu politic funcțional constituie garanția pentru o eficientă implementare în spațiul Europei Centrale și de Sud-Est a valorilor Alianței. Acestea vor fi diseminate, astfel, în zone care nu de puține ori au generat instabilitate.

Politica de bună vecinătate în regiune și de respectare a intereselor celorlalte state promovată de România multiplică avantajele geopolitice rezultate din dispunerea sa geografică.

Controlul gurilor Dunării și a unei bune părți a cursului fluviului creează premisele transformării sale într-o arteră unificatoare a continentului european, într-o cale de promovare a comerțului și schimbului de valori de civilizație cum rareori a fost în istoria Europei.

Așezarea României la intersecția unor deschideri majore către Orientul Apropiat, Asia Centrală și teritoriul Rusiei oferă Alianței oportunități sporite în întărirea parteneriatelor cu state din aceste zone pentru gestionarea împreună cu acestea a situațiilor destabilizatoare, pentru lupta comună împotriva terorismului și pentru combaterea altor riscuri și amenințări la adresa securității mondiale. Astfel, NATO își va spori potențialul său de generalizare a valorilor care au creat-o în spații aflate la mari distanțe de zona sa de responsabilitate.

Potențialul militar al României, demonstrat în exerciții și în teatrele de operații în care structurile sale militare au fost și sunt în continuare prezente, oferă imaginea responsabilității cu care statul român va acționa pentru a-și îndeplini misiunile ce-i vor reveni în cadrul NATO. Profundele procese de reformă a armatei, inițiate cu ani în urmă, spre a o adapta la noile realități vor continua chiar și după integrarea deplină în Alianță și se vor înscrie în procesele generale ce se

vor desfășura în toate statele membre pentru ca organizația să-și îndeplinească eficient rolul.

Infrastructura teritorială a statului român (căile de comunicație feroviare și rutiere, porturile și aeroporturile, infrastructura logistică, ansamblul informaticii și comunicațiilor etc.) va oferi facilități concrete pentru realizarea și potențarea capacităților necesare îndeplinirii misiunilor pe care Alianța și le asumă în prezent și care vor deveni, cu siguranță, tot mai diversificate în viitor. Punerea la dispoziție a unor facilități ale României pentru construirea unor baze militare americane, care în perspectivă vor fi folosite și de către NATO, demonstrează că potențialele avantaje sunt analizate cu atenție și vor fi incluse în viitoarele procese de planificare.

Toate acestea constituie premise că România va răspunde așteptărilor aliaților săi și că va continua să rămână un generator de securitate.

BIBLIOGRAFIE

- **Manualul NATO**, ediția 2001, Oficiul de Informație și Presă, NATO, Bruxelles
- **Reuniunea la vârf de la Washington, 23-25 aprilie 1999, Ghidul cititorului**, Oficiul de informare și presă al NATO, Fundația EURISC, România
- **Strategia de securitate națională a României**, 2001
- **Securitatea națională la început de secol XXI**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2001
- **România. Opțiune strategică națională - integrarea în NATO**, Editura Militară, 1997
- **ROMÂNIA - NATO. 1990 - 2002**, Centrul de Studii Strategice de Securitate, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, 2002
- **Integrarea Euro-Atlantică. Priorități post-Praga**, Editura Academiei de Înalte Studii Militare, București, 2002
- **Declarația șefilor de state și de guvern participante la reuniunea Consiliului Nord-Atlantic de la Praga**, 21 noiembrie 2002, www.nato.int/dom/pr./2002
- **Comunicatul final al Reuniunii ministeriale a Consiliului Atlanticului de Nord**, Madrid, 3 iunie 2003, www.nato.int
- **Reuniunea Consiliului NATO-Rusia**, Praga, 22 noiembrie 2002, www.nato.int
- **Declarația Reuniunii Comisiei NATO-Ucraina în sesiunea miniștrilor afacerilor externe**, Madrid, 3 iunie 2003, www.nato.int
- **Comunicatul de presă al Reuniunii Consiliului Parteneriatului Euro-Atlantic în sesiunea miniștrilor afacerilor externe**, Madrid, 4 iunie 2003, www.nato.int
- **Comunicatul Consiliului Atlanticului de Nord în sesiunea miniștrilor apărării**, Bruxelles, 12 iunie 2003, www.nato.int
- www.nato.int
- europa.eu.int
- www.osce.org